

به نام خداوند بخشنده مهربان

دانشگاه الزهراء (س)
دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد

پایان نامه
جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته حسابداری

عنوان

بررسی تاثیر جنسیت حسابرسان بر کیفیت حسابرسی مستقل

استاد راهنما

دکتر سید حسین علوی طبری

استاد مشاور

دکتر ویدا مجتهدزاده

دانشجو

نغمه بختیاری هفت لنگ

مهرماه ۱۳۹۰

"کلیه دستاوردهای ناشی از پژوهش فوق متعلق به دانشگاه الزهراء (س) می باشد ."

تاریخ
شماره

دکتر عباس اصل اردکانی

سمه تعالی

صورت جلسه ی دفاع از پایان نامه ی کارشناسی ارشد

(نسخه ی تحصیلات تکمیلی نسخه ی پرونده دانشجو نسخه ی مالی)

نام و نام خانوادگی دانشجو: نغمه بختیاری هفت لنگ شماره دانشجویی: ۸۸۱۲۳۰۰۰۱ نام رشته: حسابداری

شماره درس پایان نامه: ۲۳۰۰۰۶۰۱۸ گروه: ۲ تعداد کل واحد پایان نامه: ۴

عنوان پایان نامه: بررسی تأثیر کیفیت مابرسه بر کیفیت مابرسه متغزل

تاریخ دفاع از پایان نامه: ۱۳۹۰/۷/۵

نتیجه نهایی دفاع: قبول مردود

نمره درس پایان نامه: (به عدد) ۱۹/۱۹ نمره عالی بسیار خوب خوب

اعضای هیات داوری پایان نامه:

نام و نام خانوادگی	سمت	امضا
آقای/خانم دکتر سعید حسین علوی جهری	استاد راهنمای اول	
آقای/خانم دکتر ویرا محمد زاده	استاد مشاور اول	
آقای/خانم دکتر مهناز ملاطری	داور داخلی	
آقای/خانم دکتر جواد رستمیان	داور خارجی	
نام و نام خانوادگی مدیر گروه		
	نام و نام خانوادگی مدیر تحصیلات تکمیلی دانشکده	

بر پایه مصوبه ی شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه مورخ 89/3/25 دانشجو تا دو ماه بعد از تاریخ دفاع () باید پایان نامه تصحیح و صحافی شده خود را تحویل دهد، در غیر این صورت از نمره دفاعیه او یک نمره کسر خواهد شد.

تاریخ تحویل پایان نامه:

امضای کارشناس تحصیلات تکمیلی دانشگاه

نمره نهایی پس از اعمال مصوبه ی فوق:

امضای مدیر تحصیلات تکمیلی دانشگاه

تقدیم بہ پدر و مادر عزیزم

کہ وجودشان ہمارہ روشنی بخش راہ زندگی ام بودہ است۔

سپاسگزاری

سپاس ایزد منان را که با لطف و عنایت خویش نعمت دانش‌اندوزی را بر من ارزانی داشت و توفیق شاگردی در محضر اساتیدی فرزانه و گرانقدر را بر من عطا فرمود. لیکن به مصداق سخن کریمانه "من لم یشکر المخلوق، لم یشکر الخالق" بر خود وظیفه می‌دانم که از کلیه اساتید و عزیزانی که در طول سالیان تحصیل و نگارش پایان‌نامه همراه من بوده‌اند، مراتب سپاس و قدردانی خود را ابراز نمایم.

نغمه بختیاری

عنوان : بررسی تاثیر جنسیت حسابرس بر کیفیت حسابرسی مستقل

نام و نام خانوادگی : نغمه بختیاری هفت لنگ

رشته تحصیلی : حسابداری

استاد راهنما : دکتر سید حسین علوی طبری

استاد مشاور : دکتر ویدا مجتهدزاده

تاریخ دفاع : ۱۳۹۰/۷/۵

چکیده

این پژوهش به بررسی تاثیر تفاوت های جنسیتی بر کیفیت حسابرسی مستقل می پردازد . جهت تعیین کیفیت حسابرسی مستقل از سه معیار توانایی حل مساله ، ریسک و استقلال حسابرس (هاردیس و بریچ ، ۲۰۱۰) استفاده شده است . اطلاعات مورد نیاز در این پژوهش از طریق پرسشنامه های توزیع شده بین حسابرسان شاغل عضو جامعه حسابداران رسمی ایران جمع آوری گردید . نتایج آزمون آماری t دونمونه ای نشان می دهد که اگرچه تفاوت های جنسیتی بر رابطه بین کیفیت حسابرسی و توانایی حل مساله حسابرس تاثیر گذار است ، اما بر رابطه بین کیفیت حسابرسی و ریسک حسابرس و نیز رابطه بین کیفیت حسابرسی و استقلال حسابرس تاثیری ندارد .

فهرست

پیش گفتار ن

فصل اول: کلیات پژوهش

مقدمه	۳
بیان و تشریح موضوع پژوهش	۳
اهداف پژوهش و ضرورت آن	۷
پرسش های پژوهش	۸
فرضیه های پژوهش	۸
تعاریف برخی واژه های استفاده شده در پژوهش	۸
نهادها و مؤسساتی که می توانند از یافته های این پژوهش بهره گیرند	۱۲
جامعه آماری	۱۲
جمع آوری اطلاعات	۱۳
روش تجزیه و تحلیل اطلاعات	۱۳
قلمرو پژوهش	۱۴
خلاصه فصل و ساختار پژوهش	۱۵

فصل دوم: پیشینه پژوهش

مقدمه	۱۸
ادبیات موضوع پژوهش	۱۸
کیفیت حسابرسی	۱۹
جنسیت	۲۵
توانایی حل مساله	۳۰
ریسک حسابرس	۳۳
استقلال حسابرس	۳۶
زمینه پژوهش	۴۲

۴۲	پژوهش های انجام شده در خارج از ایران
۴۲	اودانل
۴۲	جنسین و پین
۴۳	گاش و مون
۴۴	ونزیا
۴۴	ایتونن، مایتینن و واهاما
۴۵	کولین و جونرگارد
۴۵	بکمن و منکھف
۴۶	جکسون، مولدریچ و روبوک
۴۶	لونگ چین و یه چی
۴۷	هاردیس و بریچ
۴۷	ایتونن، پنی و واهاما
۴۸	هاردیس و بریچ
۴۸	چوی، کیم، بنکیم و زانگ
۴۹	هاردیس و بریچ
۵۰	تاکیا و هاشانا
۵۰	هاردیس و بریچ
۵۱	یانگ کون و دئوک لیم
۵۱	ایتونن و پنی
۵۲	مصطفی محمد
۵۲	جودی و جوان
۵۳	هاردیس و بریچ
۵۳	نیسکانن و کارجالینن
۵۴	ساندگرن و سواناستروم
۵۵	زوریگات
۵۵	کارجالینن
۵۶	پژوهش های انجام شده در کشور ایران
۵۶	مجتهدزاده و آقایی

۵۷ مه‌دوی وکارجوی رافع
۵۷ ابراهیمی کردلر و سیدی
۵۷ کرمی و بذرافشان
۵۸ حساس یگانه و آذین فر
۵۸ نونهال نهرو کنگرلویی
۵۹ نمازی و بایزیدی
۵۹ خلاصه نتایج پژوهش های انجام شده
۶۱ جدول خلاصه پژوهش های انجام شده
۶۷ خلاصه فصل

فصل سوم: روش پژوهش

۷۰ مقدمه
۷۰ نوع پژوهش
۷۱ روش پژوهش
۷۳ پایایی ابزار اندازه گیری
۷۴ روایی ابزار اندازه گیری
۷۴ پرسش های پژوهش
۷۵ فرضیه های پژوهش
۷۵ جامعه آماری
۷۶ روش نمونه گیری
۷۸ جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده ها
۷۹ خلاصه فصل

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

۸۲ مقدمه
۸۲ تحلیل توصیفی داده‌ها
۸۲ بررسی وضعیت جنسیت پاسخگویان

۸۳ بررسی وضعیت تحصیلات پاسخگویان
۸۴ بررسی وضعیت موقعیت شغلی پاسخگویان
۸۵ بررسی وضعیت تحصیلات پاسخگویان بر حسب جنسیت
۸۶ بررسی وضعیت موقعیت شغلی پاسخگویان بر حسب جنسیت
۸۷ بررسی وضعیت سطح ریسک
۸۸ بررسی توانایی حل مسائل ریاضی
۸۹ بررسی وضعیت استقلال
۹۰ آماراستنباطی داده‌ها
۹۰ نتایج آزمون هم‌توزیعی
۹۱ جنسیت
۹۱ تحصیلات
۹۱ موقعیت شغلی
۹۲ نتایج آزمون فرضیه‌ها
۹۲ نتایج آزمون فرضیه اول
۹۸ نتایج آزمون فرضیه دوم
۱۰۳ نتایج آزمون فرضیه سوم
۱۰۹ خلاصه نتایج آزمون فرضیه‌ها
۱۱۱ خلاصه فصل

فصل پنجم: خلاصه پژوهش و نتیجه‌گیری

۱۱۴ مقدمه
۱۱۴ خلاصه پژوهش
۱۱۶ نتایج آزمون فرضیه‌ها و تحلیل یافته‌های پژوهش
۱۱۶ فرضیه اول
۱۱۷ فرضیه دوم
۱۱۷ فرضیه سوم
۱۱۸ نتیجه‌گیری کلی
۱۱۸ محدودیت‌های پژوهش

۱۱۹	پیشنهادات مبتنی بر یافته های پژوهش
۱۲۰	پیشنهاداتی برای پژوهش های آتی
۱۲۱	خلاصه فصل
۱۲۳	منابع فارسی
۱۲۵	منابع انگلیسی
۱۳۶	پیوست شماره ۱
۱۶۸	پیوست شماره ۲
۱۷۰	پیوست شماره ۳
۱۷۶	چکیده انگلیسی

فهرست نگاره ها

۶۱	نگاره ۲-۲ - خلاصه پژوهش های انجام شده
۷۶	نگاره ۳-۱- حجم جامعه آماری
۸۲	نگاره ۴-۱: توزیع فراوانی مطلق و نسبی جنسیت پاسخگویان
۸۳	نگاره ۴-۲: توزیع فراوانی مطلق و نسبی تحصیلات پاسخگویان
۸۴	نگاره ۴-۳: توزیع فراوانی مطلق و نسبی موقعیت شغلی پاسخگویان
۸۶	نگاره ۴-۴: توزیع فراوانی مطلق و نسبی تحصیلات پاسخگویان بر حسب جنسیت
۸۶	نگاره ۴-۵: توزیع فراوانی مطلق و نسبی موقعیت شغلی پاسخگویان بر حسب جنسیت
۸۷	نگاره ۴-۶: توزیع فراوانی مطلق و نسبی وضعیت سطح ریسک
۸۸	نگاره ۴-۷: توزیع فراوانی مطلق و نسبی وضعیت توانایی حل مسائل ریاضی
۸۹	نگاره ۴-۸: توزیع فراوانی مطلق و نسبی وضعیت استقلال
۹۱	نگاره ۴-۹: نتایج آزمون هم توزیعی جنسیت
۹۱	نگاره ۴-۱۰: نتایج آزمون هم توزیعی تحصیلات
۹۱	نگاره ۴-۱۱: نتایج آزمون هم توزیعی موقعیت شغلی
۹۳	نگاره ۴-۱۲: نتایج آزمون فرضیه اول
۹۴	نگاره ۴-۱۳: نتایج آزمون فرضیه اول در سطح کارشناسی

- نگاره ۴-۱۴: نتایج آزمون فرضیه اول در سطح کارشناسی ارشد ۹۴
- نگاره ۴-۱۵: نتایج آزمون فرضیه اول در سطح مدیر ۹۵
- نگاره ۴-۱۶: نتایج آزمون فرضیه اول در سطح سرپرست ۹۶
- نگاره ۴-۱۷: نتایج آزمون فرضیه اول در سطح حسابرس ارشد ۹۶
- نگاره ۴-۱۸: نتایج آزمون فرضیه اول در سطح حسابرس ۹۷
- نگاره ۴-۱۹: نتایج آزمون فرضیه دوم ۹۸
- نگاره ۴-۲۰: نتایج آزمون فرضیه دوم در سطح کارشناسی ۹۹
- نگاره ۴-۲۱: نتایج فرضیه دوم در سطح کارشناسی ارشد ۱۰۰
- نگاره ۴-۲۲: نتایج آزمون فرضیه دوم در سطح مدیر ۱۰۱
- نگاره ۴-۲۳: نتایج آزمون فرضیه دوم در سطح سرپرست ۱۰۲
- نگاره ۴-۲۴: نتایج آزمون فرضیه دوم در سطح حسابرس ارشد ۱۰۲
- نگاره ۴-۲۵: نتایج آزمون فرضیه دوم در سطح حسابرس ۱۰۳
- نگاره ۴-۲۶: نتایج آزمون فرضیه سوم ۱۰۴
- نگاره ۴-۲۷: نتایج آزمون فرضیه سوم در سطح کارشناسی ۱۰۵
- نگاره ۴-۲۸: نتایج آزمون فرضیه سوم در سطح کارشناسی ارشد ۱۰۵
- نگاره ۴-۲۹: نتایج آزمون فرضیه سوم در سطح مدیر ۱۰۶
- نگاره ۴-۳۰: نتایج آزمون فرضیه سوم در سطح سرپرست ۱۰۷
- نگاره ۴-۳۱: نتایج آزمون فرضیه سوم در سطح حسابرس ارشد ۱۰۸
- نگاره ۴-۳۲: نتایج آزمون فرضیه سوم در سطح حسابرس ۱۰۸
- نگاره ۴-۳۳: نتیجه آزمون فرضیه‌ها ۱۰۹

پیش گفتار

حرفه حسابرسی ، مانند سایر حرفه ها ، برای حفظ جایگاه خود نیازمند کسب اعتماد عمومی است . آن چه جامعه از حرفه حسابرسی انتظار دارد ، ارائه گزارش حسابرسی با کیفیت به جامعه است . این ارزش افزوده ای است که تنها حرفه حسابرسی قادر به افزودن آن به اطلاعات مالی شرکت ها می باشد (حساس یگانه و مقصودی ، ۱۳۸۹) .

به طور کلی ، هدف حسابرسان حفاظت از منافع سهامداران در مقابل تحریفات و اشتباهات با اهمیت موجود در صورت های مالی است . حسابرسان به منظور حفظ اعتبار حرفه ، شهرت حرفه ای خود و اجتناب از طرح دعاوی قضایی علیه خود ، به دنبال افزایش کیفیت حسابرسی هستند (نمازی ، بایزیدی و کنگرلویی ، ۱۳۸۹) .

کیفیت حسابرسی براساس تعریف دی آنجلو^۱(۱۹۸۱) عبارت از احتمال کشف و گزارش موارد تحریف با اهمیت در صورت های مالی و یا سیستم صاحب کار توسط حسابرسان است . این احتمال که حسابرسان موارد تحریف با اهمیت را کشف نمایند ، به شایستگی های حرفه ای حسابرسان و نیز وجود یک سری ویژگی های فردی مانند توانایی حل مساله در حسابرسان ، بستگی دارد ؛ احتمال این که حسابرسان موارد تحریف با اهمیت کشف شده را گزارش نمایند ، مرتبط با ریسک پذیری و استقلال وی است .

از آن جا که برخی از ویژگی های فردی تحت تاثیر جنسیت تغییر می کند ، بنظر می رسد جنسیت حسابرسان می تواند توانایی او در حل مساله ، ریسک و استقلال حسابرسان و در نتیجه کیفیت حسابرسان مستقل را تحت تاثیر قرار دهد .

با توجه به مطالب ذکر شده ، هدف این پژوهش بررسی تاثیر تفاوت های جنسیتی بر کیفیت حسابرسان مستقل می باشد . در این پژوهش سعی بر این است تا به این سوال پاسخ داده شود که

¹DeAngelo

آیا تفاوت های جنسیتی می تواند بر رابطه کیفیت حسابرسی و توانایی حل مساله ، ریسک و استقلال حسابرس تاثیر گذار باشد ؟

فصل اول

کلیات پژوهش

- ❖ مقدمه
- ❖ بیان و تشریح موضوع پژوهش
- ❖ اهداف پژوهش و ضرورت آن
- ❖ پرسش های پژوهش
- ❖ فرضیه های پژوهش
- ❖ تعاریف برخی واژه های استفاده شده در پژوهش
- ❖ نهاد و موسساتی که می توانند از یافته های پژوهش بهره بگیرند
- ❖ جامعه آماری
- ❖ جمع آوری اطلاعات
- ❖ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
- ❖ قلمرو پژوهش
- ❖ خلاصه فصل و ساختار پژوهش

مقدمه

باتوجه به این که حسابرسی فرآیندی مبتنی بر قضاوت است ، کیفیت آن با کیفیت قضاوت و تصمیم گیری فردی حسابرس رابطه دارد . بر این اساس بنظر می رسد ویژگی های فردی حسابرسان بتواند کیفیت حسابرسی مستقل را تحت تاثیر قرار دهد . از آن جا که برخی از ویژگی های فردی تحت تاثیر جنسیت تغییر می کند ، جنسیت حسابرس می تواند در میزان کیفیت حسابرسی مستقل تاثیر گذار باشد . بنابراین، در این پژوهش سعی شده است تا تاثیر تفاوت های جنسیتی بر کیفیت حسابرسی مستقل مورد بررسی قرار گیرد. آگاهی از چنین تاثیری به مدیران و شرکای حسابرسی این امکان را می دهد که برنامه حسابرسی و تقسیم کار بین اعضای تیم حسابرسی را با کارایی بیشتری طرح ریزی کنند .

این فصل به کلیات پژوهش اختصاص دارد . ابتدا بیان موضوع ، اهداف پژوهش و ضرورت انجام آن ؛ سپس پرسش ها و فرضیه های پژوهش ، تعاریف عملیاتی ، استفاده کنندگان از نتایج پژوهش ، جامعه آماری ، نمونه آماری و نحوه جمع آوری اطلاعات ، روش تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده ، قلمرو پژوهش و در خاتمه خلاصه فصل و ساختار پژوهش ارائه شده است .

بیان و تشریح موضوع پژوهش

حسابرسی به طور ذاتی فرآیندی قضاوتی و مبتنی بر تصمیم گیری است . در نتیجه کیفیت حسابرسی ، یعنی این احتمال که در یک محدوده منطقی حسابرس تحریف با اهمیت در صورت های مالی را کشف و گزارش نماید ، به کیفیت قضاوت و تصمیم گیری حسابرس بستگی دارد (Knechel,2000) . از دید برخی استانداردهای حسابرسی (5 , ISA 200 ; IFAC , 2009) و پژوهشگران (Ashton & Ashton , 1995) شکل گیری اظهار نظر حسابرس مبتنی بر قضاوت ، تحمل ریسک در گزارش موارد تحریف با اهمیت ، جمع آوری شواهد حسابرسی و نتیجه

گیری بر مبنای این شواهد می باشد . کیفیت تصمیم گیری و قضاوت حسابرس به ویژگی های فردی حسابرس ، مانند توانایی حل مساله (Libby & Bierstaker& Wright , 2001 ؛ Tan & Kao , 1999) ، تخصص حرفه ای (Tan , 1992) ، تجربه (Early , 1993 ؛ Farmer , 1993 ؛ Amerongen , 2007) ، تجربه (Moore , 2006 ؛ De Angelo .1981) بستگی دارد .

احتمال کشف موارد تحریف با اهمیت در صورت های مالی بیش از همه متکی بر تخصص فنی حسابرس ، توانایی حل مساله ، میزان ریسک و تجربه حسابرس می باشد و احتمال گزارش در مورد آن نیز بیش از همه به کشف آن ، میزان ریسک حسابرس و استقلال وی از واحد مورد رسیدگی وابسته است . در گذشته ، کیفیت حسابرسی به عنوان این احتمال که حسابرس تحریفی با اهمیت در صورت های مالی را کشف و گزارش نماید (De Angelo , 1981) تعریف می شد . اما اخیراً کیفیت حسابرسی به عنوان سطح اطمینان کسب شده توسط حسابرس تعریف شده است (Knechel ,2007) . استانداردهای حرفه ای ، حسابرس را ملزم می کند تا به عنوان مبنایی برای اظهارنظر، نسبت به وجود یا عدم وجود تحریف با اهمیت در کلیت صورت های مالی اطمینان منطقی کسب نماید . منظور از اطمینان منطقی، سطحی بالا از اطمینان است که حسابرس با کسب شواهد حسابرسی کافی و مناسب در جهت کاهش ریسک حسابرسی به پایین ترین سطح قابل قبول ، آن را بدست می آورد (IFAC , 2009 , ISA 200 , 5) .

کیفیت حسابرسی به ویژگی های فردی حسابرس مانند تخصص فنی ، توانایی حل مساله ، میزان ریسک ، تجربه و استقلال بستگی دارد . کیفیت حسابرسی هم چنین وابسته به ویژگی های مرتبط به شرکت ها (برای مثال فرهنگ شرکت مورد حسابرسی ، اندازه ی شرکت و تأمین خدمات غیرحسابرسی) ، ویژگی های تیم حسابرسی (مانند ترکیب تیم حسابرسی و درجه ی همکاری

میان اعضای تیم) و برخی عوامل خارج از کنترل حسابرسان (برای مثال کمیته حسابرسی فعال در واحد مورد گزارش و محیط قانونی حسابرسی) (Francis , 2004 ؛ FRC , 2008)؛ Walkins , 2004) می باشد . علاوه بر این ، عواملی مانند فشار زمانی (De Zoort& Lord , 1997) و پیچیدگی اطلاعاتی که باید پردازش شود (Bonner , 1994) نیز در کیفیت حسابرسی تأثیرگذار می باشند . در نهایت ، لازم است توجه شود که این عوامل تعیین کننده، ممکن است با هم اصطکاک داشته باشند .

امروزه برخی پژوهشگران در حوزه روانشناسی (Gold,2009) معتقدند که تفاوت های جنسیتی در ویژگی های فردی حسابرس (برای مثال ریسک گریزی) تأثیر دارد و منجر به تغییرقضاوت ها و تصمیم های حسابرسی می شود. هم چنین دستمزدی که به حسابرس پرداخت می شود ممکن است بر مبنای جنسیت تفاوت داشته باشد (Ittonen&Peni,2009) . در مورد تفاوت های اساسی میان زنان و مردان دیدگاه های مختلفی وجود دارد تا جایی که حتی در فرهنگ عامیانه گفته می شود مردان از سیاره مریخ و زنان از سیاره ونوس هستند . با چنین دیدگاهی همگان اتفاق نظر دارند که ویژگی های فردی با جنسیت رابطه دارد و تفاوت های جنسیتی در حل مساله ریاضی ، ریسک و استقلال تأثیرگذار است . ریاضیات اغلب امری مردانه تلقی می شود (Roweley,2007) و علی رغم این که مطابق تجزیه و تحلیل های روانی تفاوت های جنسیتی در عملیات ریاضی تأثیری ندارد (Hyde & Linn,2006) ، اغلب پژوهش ها (Penner&Paret,2008) نشان داده اند که به طور متوسط مردان در حل مساله ریاضی بهتر از زنان عمل می کنند . ریسک پذیری نیز از نظر عموم افراد مردانه بنظر می رسد (Wilson & Daly,1985) و بیشتر پژوهش ها نشان می دهد که زنان ریسک گریز ترند (Jianakoplos&Bernasek,1998) ، حتی اگر به عنوان متخصص مالی آموزش دیده باشند (Olson & Cox,2001) . علاوه بر این شواهدی وجود دارد که نشان می دهد مردان و زنان از